

ภาพรวมการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในภาคใต้

- ภาคใต้พึ่งพาแรงงานต่างด้าวสูงมาโดยตลอด และสูงที่สุดในภูมิภาค (รูปที่ 1) (ไม่นับรวมภาคกลางและ กทม.) โดยในปี 2563 มีสัดส่วนการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวอยู่ที่ 6.5% รองลงมาเป็นภาคอีสานและภาคเหนือ ตามลำดับ
- แรงงานต่างด้าวกว่า 90% เป็นสัญชาติเมียนมา รองลงมา เป็นกัมพูชา และลาว (รูปที่ 2) โดยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาค การผลิต ก่อสร้าง และเกษตร
- การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้แรงงานต่างด้าวที่ กลับภูมิลำเนา ยังกลับเข้ามาไม่ได้ ประกอบกับไทยชะลอการ นำเข้าแรงงาน ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวในภาคใต้ลดลงไปกว่า 9 หมื่นคน¹ ทำให้หลายธุรกิจเผชิญกับภาวะขาดแคลนแรงงาน

¹ส่วนต่างระหว่างเดือนมกราคม 2563 และสิงหาคม 2564

รูปที่ 1 : การพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในภูมิภาค ปี 2563

ภาค	กำลังแรงงาน (คน)	แรงงานต่างด้าว (คน)	อัตราการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว
ใต้	5,253,381	339,402	6.5%
อีสาน	9,607,128	226,188	2.4%
เหนือ	6,221,040	55,790	0.9%

รูปที่ 2 : แรงงานต่างด้าวในภาคใต้จำแนกตามสัญชาติ ปี 2563

89.53%		เมียนมา	▶ การผลิต ก่อสร้าง และเกษตร
5.58%		กัมพูชา	▶ ก่อสร้างและประมง
4.86%		ลาว	▶ การเกษตรและร้านอาหาร
0.03%		เวียดนาม	▶ ก่อสร้างและประมง

ที่มา: สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, จำนวนโดย รพท. และจากการสัมภาษณ์

ทำไมแรงงานต่างด้าวถึงมีความสำคัญในภาคใต้ ?

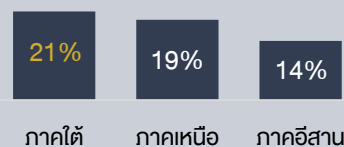
- 1 **กิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักในภาคใต้ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor-intensive)** ต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่อุตสาหกรรมสำคัญในภาคใต้ อาทิ ยางพาราแปรรูป และอาหารทะเลแปรรูป มีขั้นตอนที่เครื่องจักรยังมีข้อจำกัดและไม่สามารถแทนที่แรงงานคนได้ เช่น การขูดแผ่นเนื้อปลา

- 2 **แรงงานไทยไม่นิยมทำงานบางประเภท** ซึ่งเป็นลักษณะงานที่พบได้มากในสาขาเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ เช่น ในภาคเกษตร งานกรีดยางพาราที่ต้องทำในช่วงกลางคืน และงานเก็บเกี่ยวทะลายปาล์มน้ำมันบนต้นปาล์ม ซึ่งอยู่สูงและมีใบปาล์มเป็นอุปสรรค ขณะที่แรงงานต่างด้าวสามารถทำงานประเภทนี้ได้

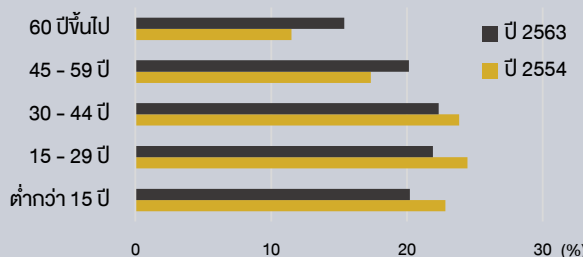
- 3 **Mismatch ในด้านระดับการศึกษา** โดยภาคใต้มีประชากรที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นไปสูง (รูปที่ 3) ซึ่งไม่สอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่วนใหญ่ใช้แรงงานเข้มข้น

- 4 **การเข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้กำลังแรงงานในภาคใต้มีแนวโน้มลดลง** โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (รูปที่ 4) ทำให้กำลังแรงงานลดลงและจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวมากขึ้น

รูปที่ 3 : สัดส่วนกำลังแรงงานที่จบชั้นอุดมศึกษาขึ้นไป ปี 2563

รูปที่ 4 : สัดส่วนประชากรในภาคใต้ จำแนกตามอายุ

ที่มา: แบบสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ, จำนวนโดย รพท.

จากปัจจัยข้างต้น **ภาคใต้จึงต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวอย่างน้อยในระยะสั้น**
และยังมีความท้าทายในการเผชิญกับปัญหาขาดแคลนแรงงานต่างด้าวมากขึ้นในระยะข้างหน้า

ภาคธุรกิจปรับตัวต่อการขาดแคลนแรงงานต่างด้าวและมีข้อจำกัดอย่างไร ?

ธุรกิจใต้อาจได้ตระหนักถึงความสำคัญของการลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวและได้ปรับตัวมาโดยตลอด เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานต่างด้าวและเพิ่มศักยภาพให้กับธุรกิจ อย่างไรก็ตาม การปรับตัวยังทำได้ค่อนข้างช้าและเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ดังนี้

ภาคการผลิต

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในภาคใต้

- **เพิ่มชั่วโมงทำงาน** ให้แรงงานที่มีอยู่ทำงานล่วงเวลา (OT) มากขึ้น และ**จ้างแรงงานไทย** ทดแทนชั่วคราว โดยให้ค่าจ้างเพิ่ม
- **ประยุกต์ใช้เครื่องจักรและระบบ Automation** เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนในระยะยาว ซึ่งมีบทบาทในโรงงานขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งในด้านเงินทุน องค์กรความรู้ และบุคลากร เช่น อุตสาหกรรมนึ่งมียาง
- **นำเข้าวัตถุดิบชิ้นกลางมาใช้มากขึ้น** เพื่อลดขั้นตอนการผลิตที่ต้องใช้แรงงานสูง

ภาคก่อสร้าง

- **ปรับเปลี่ยนให้แรงงานทำงานหลากหลายหน้าที่มากขึ้น** โยกย้ายแรงงานชั่วคราวตามหน้างาน เช่น ให้ช่างปูนไปช่วยงานไม้
- **ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีมากขึ้น** ผู้ประกอบการรายเล็กใช้เครื่องจักรที่มีต้นทุนไม่สูงมากช่วยทุ่นแรง ในขณะที่รายใหญ่ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เครื่องจักรขนาดใหญ่ที่มีฟังก์ชันการทำงานหลากหลาย รวมทั้งใช้วัสดุสำเร็จรูปในการก่อสร้างมากขึ้นกว่าในอดีต

ภาคเกษตร

- **ให้แรงงานที่มีอยู่สลับไปทำงานอื่น** เช่น จากสวนปาล์มน้ำมันไปตัดไม้ยางพารา และกลับมาทำสวนปาล์มน้ำมันอีกครั้งเมื่อมีผลผลิต
- **พัฒนากระบวนการทำการเกษตรผ่านการใช้นวัตกรรม (Process Innovation)** เพื่อลดต้นทุนและการใช้แรงงาน เช่น ใช้สารเคมีแทนการพ่นยาพารา เพื่อลดจำนวนวันกรีดยางและแรงงานลง 3 เท่าขณะที่ยังได้ผลผลิตเท่าเดิม ซึ่งยังพบในเกษตรกรรายย่อย
- **ใช้เครื่องจักรกล** เช่น ใช้รถไถลัดเลี้ยวในการลำเลียงผลผลิตปาล์มน้ำมันแทนการใช้แรงงานคน

ข้อจำกัดในการปรับตัวของภาคธุรกิจ

ด้านแรงงาน

1. ยังเผชิญกับปัญหาขาดแคลนแรงงานต่างด้าวเป็นระยะ แม้บริหารจัดการแรงงานที่มีอยู่แล้ว และ**พบปัญหาจากการจ้างแรงงานไทย** เช่น หยุคนงานบ่อยและไม่ทำงานช่วงกลางคืน
2. **ขาดแคลนช่างเทคนิคในพื้นที่** ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจลงทุน โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลาง-เล็กที่ไม่ได้มีช่างเทคนิคภายในโรงงาน เนื่องจากต้องรอช่างจากบริษัทผู้ขายเมื่อเครื่องจักรมีปัญหา ทำให้ต้องหยุดการผลิตชั่วคราว

ด้านเทคโนโลยี

1. **ขาดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี** เช่น การเชื่อมโยงระบบ Automation ในโรงงาน และการประยุกต์ใช้ Process Innovation โดยเฉพาะในภาคเกษตร
2. **ขาดเครื่องจักรที่ตรงกับความต้องการในบางอุตสาหกรรม** เนื่องจากเครื่องจักรบางประเภทยังมีอัตราการสูญเสีย (Waste Rate) สูงกว่าการใช้คนที่มีความชำนาญ อาทิ การขุดแร่ปลา และการเลื่อยไม้ยางพารา

ด้านเงินทุน

1. **ขาดแหล่งเงินทุน** แม้มีความต้องการลงทุนในเครื่องจักร/เทคโนโลยี โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลาง-เล็กที่ยังเข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุน และ**ต้นทุนทางการเงินสูง**ในบางรายที่มีความพร้อมที่จะลงทุน
2. **ขาดแรงจูงใจ (Incentive) ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี** เช่น เงินอุดหนุนที่เพียงพอกับความต้องการของธุรกิจ

แรงงานต่างด้าวในภาคใต้...จะลดการพึ่งพาได้อย่างไร ?

ในระยะต่อไป การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม คือ ทางออกสำคัญในการลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว โดยที่ผ่านมา ภาครัฐได้ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิ หลักสูตรอบรมช่างฝีมือ/เทคนิค โครงการ Digital Transformation และสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับการวิจัยและพัฒนา (R&D) แต่จากการพูดคุยกับผู้ประกอบการ พบว่า ยังมีบางประเด็นที่ภาครัฐสามารถพิจารณาผลักดันเพิ่มเติมควบคู่ไปกับการปรับตัวของภาคเอกชนได้ ดังนี้

ด้านแรงงาน

ด้านเทคโนโลยี

ด้านเงินทุน

1 ส่งเสริมการ Reskill/Upskill แรงงานไทยอย่างต่อเนื่องและตรงจุด

- **ภาครัฐ:** จัดหลักสูตรพัฒนาทักษะฝีมือ โดยเฉพาะการใช้และซ่อมแซมเครื่องจักรและระบบ Automation รวมถึงออกแบบหลักสูตรการศึกษาในอนาคตให้ตรงตามความต้องการของภาคธุรกิจและเน้นภาคปฏิบัติมากขึ้น
- **ภาคเอกชน:** ฝึกอบรมแรงงาน (In-house Training) และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีในองค์กรให้มากขึ้น

2 ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการรวมกลุ่ม

- **ภาครัฐ:** สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและลงพื้นที่เพื่อแนะนำในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้ภาคธุรกิจเห็นประโยชน์และนำมาปรับวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุน R&D ที่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ เช่น การวิจัยเพื่อลด Waste Rate ของการใช้เครื่องจักร
- **ภาคเอกชน:** รวมกลุ่มผู้ประกอบการ/เกษตรกรรายย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและแบ่งปันการใช้ปัจจัยการผลิต อีกทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่-เล็ก ผ่าน Coaching และ Mentoring ด้านเทคโนโลยี

3 สนับสนุนเงินทุนและสร้างแรงจูงใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

- **ภาครัฐ:** เพิ่มการเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสำหรับธุรกิจขนาดกลาง-เล็ก ในต้นทุนที่เหมาะสม พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจผ่านการให้เงินอุดหนุนสำหรับธุรกิจที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้น อาทิ ผ่อนปรนเงื่อนไขการรับเงินอุดหนุน และเพิ่มวงเงินอุดหนุนต่อราย
- **ภาคเอกชน:** เตรียมความพร้อมในการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาความรู้ในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี ในระยะสั้น การปรับตัวของภาคธุรกิจยังทำได้จำกัด ทำให้อาจยังจำเป็นต้องนำเข้าแรงงานต่างด้าว เพื่อมาบรรเทาการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐได้เร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในช่วง COVID-19 โดยผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (เมียนมา กัมพูชา และลาว) อยู่ในไทยและทำงานต่อไปได้ถึงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2566 นอกจากนี้ ในระยะสั้นเช่นกัน ภาครัฐอาจพิจารณาจัดตั้งศูนย์ One Stop Service (OSS) เพิ่มเติม เพื่ออำนวยความสะดวกในการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้ถูกกฎหมายอย่างเช่นในปี 2560 โดยอาจตั้งเป็นศูนย์ประจำที่ชายแดน เพื่อช่วยลดเวลาและต้นทุนในการต่ออายุเอกสารของแรงงาน ซึ่งภาคธุรกิจประเมินว่า หากมีการจัดตั้งศูนย์ในลักษณะดังกล่าวเป็นประจำ 1-2 ครั้ง/ปี จะลดเวลาในการต่ออายุเอกสารของแรงงานลงเหลือเพียง 1 เดือน (จากเดิม 3-4 เดือน)

เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นทางออกหลักของปัญหาการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในภาคใต้ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดจำนวนแรงงานต่างด้าวแล้ว ยังช่วยเพิ่มศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และช่วยส่งเสริมให้ธุรกิจเติบโตต่อไปได้อย่างยั่งยืน